

POSUDEK OPONENTA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno a příjmení doktoranda: **MUDr. Dana LAUKOVÁ**
Studijní program: REHABILITACE
Oponent disertační práce: **doc. PhDr. Martina Hrozenková, PhD.**
Školitel: prof. MUDr. Miloš Velemínský, CSc.
Název disertační práce: Zdravotno-sociální aspekty pacientov s bronchiálnou astmou

Predložená dizertačná práca MUDr. Dany Laukovej sa venuje vzťahu choroby a sociálnych súvislostí života jedinca trpiaceho bronchiálnom astmou. Incidencia a prevalencia spomínanej choroby má stúpajúci trend. Tento fakt potvrdzuje opodstatnenosť témy pre jej ďalšie vedecké spracovanie.

Predložená práca vykazuje vedecký charakter, ako po stránke obsahovej, tak i formálnej. Doktorandka ponúka pohľad na aktuálny stav poznania skúmanej problematiky, pričom s výskumnými pojmami, výsledkami výskumu i použitou literatúrou narába vysoko korektne.

Z hľadiska rozsahu práce- práca spĺňa požadovaný rozsah, ktorý je stanovený pre tento druh kvalifikačných prác. Štruktúra práce súvisí s jej cieľom a názvom. Úroveň písma, pravopis a štylistika prezentované v práci sú na vyhovujúcej úrovni. Predložená práca disponuje pomerne bohatou prílohovou časťou, ktorá vhodne dopĺňa jadro práce.

Vstup do problematiky teda kapitola zaoberajúca sa súčasným stavom poznania problematiky sumarizuje aktuálne poznatky najmä medicínskeho/ zdravotníckeho charakteru. Autorka využíva množstvo literárnych zdrojov domácej i zahraničnej proveniencie, pričom sumarizuje tieto poznatky do logického celku, ktorý vytvára bázu pre formuláciu vedecko-výskumných hypotéz. Časť venujúca sa sociálnej problematike chorôb (vo všeobecnosti) mohla byť koncipovaná na základe názorov viacerých autorov/autoriek venujúcich sa témam sociálnej práce v zdravotníctve, aby bola zachovaná názorová pestrosť. Zaujímavé sú v tejto časti práce najmä presahy do poľa nielen sociálnej práce v zdravotníctve, ale aj do poľa školskej sociálnej práce.

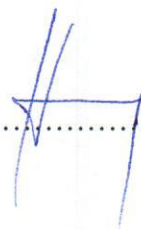
Doktorandku zaujímal vzťah medzi špecifickou (konkrétnou) chorobou a jej vplyvom na život človeka. Výskum realizovaný na vzorke 506 probandov svedčí o zainteresovanosti výskumníčky dopracovať sa k serióznym a validným výskumným dátam prostredníctvom špecifických štatistických metód slúžiacich na verifikáciu stanovených hypotéz. Autorka operacionalizovala kľúčové pojmy výskumu, stanovila hlavný a päť čiastkových výskumných cieľov a následne formulovala vedecké hypotézy. Zvolené výskumné metódy spracovania riešenej problematiky, formulácia cieľov výskumu a miera ich splnenia zodpovedajú úrovni poznatkov a práce s dátami doktoranda.

Výsledky a ich využiteľnosť v praxi ponúka komplexný obraz o sledovaných probandoch konkrétnej medicínskej jednotky. Dizertantka výskumne potvrdila pozitívny vzťah medzi zlepšením sociálnej situácie dospelého astmatika a stabilizáciou astmy, identifikovala zdroje pomoci opytovaných pri riešení sociálnych problémov spojených s ochorením, a tiež definovala vzťah klinického problému k veku pacienta. V závere práce načrtáva aj odporúčania pre aplikačnú prax.

Dizertačná práca spĺňa požiadavky kladené na tento druh prác a prácu v predloženej podobe doporučujem k obhajobe.

V Nitre, 11.04.2018

podpis oponenta disertačnej práce.....

Doc. MUDr. Ivan Solovič, CSc., Národný ústav tuberkulózy, pľúcnych chorôb
a hrudníkovej chirurgie, Vyšné Hágy, Slovensko

Posudok oponenta dizertačnej práce na tému:

„Zdravotno-sociálne aspekty pacientov s bronchiálnou astmou“,

ktorú predložila **MUDr. Dana Lauková**, študentka doktorského programu *Rehabilitace* na Zdravotně sociální fakulte Jihočeské univerzity v Českých Budějoviciach.

Dizertačná práca poukazuje na zdravotno-sociálne aspekty vplývajúce na vznik, výskyt a stabilizáciu bronchiálnej astmy u dospelých respondentov. Incidencia a prevalencia bronchiálnej astmy výrazne stúpa, a preto je nutné sa zamerať na vplyv astmy aj na sociálne a ekonomické stránky jedincov s astmou. Takisto je dôležité poznať, ktoré aspekty a ako vplývajú na stabilizáciu bronchiálnej astmy.

Práca autorky MUDr. Dany Laukovej je vysoko aktuálna, umožňuje spoznať tieto aspekty a vnímať ochorenie bronchiálna astma nielen zo stránky zdravotnej, ale aj sociálno-ekonomickej. Kompletný pohľad, poznanie zdravotno-sociálnych aspektov umožní nielen implementáciu nových liekov na liečbu bronchiálnej astmy, ale umožní posúdiť a rešpektovať aj sociálne a ekonomické vplyvy u astmatikov ako respondentov s chronickým ochorením. Ich zakomponovaním do diagnostického a liečebného procesu sa môže dosiahnuť úspešná liečba, a hlavne stabilizácia bronchiálnej astmy.

Na základe najnovších vedeckých poznatkov doktorandka zostavila teoretickú časť svojej dizertačnej práce. Bronchiálna astma patrí medzi choroby, ktoré sú sčasti podmienené atopiou, alergiou. Aj keď sa na vzniku alergie podieľajú v 50% genetické vlohy, zvyšných 50% tvoria faktory vonkajšieho prostredia. Procesy urbanizácie a modernizácie sú súčasťou sociálneho a hospodárskeho rozvoja a sú spojené s prijatím moderného životného štýlu. Mestské obyvateľstvo rýchlo rastie po celom svete, urbanizácia má hlboký vplyv na životné podmienky a zdravotný stav ľudí. K hlavným zmenám patrí najmä bývanie, sociálne vzťahy, výživa, prudká akcelerácia zmien životného prostredia. K vyššiemu výskytu atopického ochorenia zdanlivo paradoxne vedie aj vyšší životný štandard a s ním spojená vyššia úroveň hygieny rodiny, malý počet detí v rodinách. Aj tento fenomén viedol k formulácii tzv. hygienickej a farmárskej hypotézy, ktoré hovoria, že menej hygienické podmienky alebo „určitá denná dávka mikróbov“, infekčné ochorenia a kontakt so zvieratami v ranom detstve

môžu ovplyvniť imunologický proces vedúci k atopii. Je potrebné poznať vplyv základných sociálnych determinánt na bronchiálnu astmu, ako sú sociálny stupeň, stres, detstvo, sociálne vylúčenie, práca, nezamestnanosť, sociálna opora, výživa, závislosť a doprava. Tieto sa úzko viažu na ekonomické aspekty, umožňujúce určitý životný štandard respondentov s bronchiálnou astmou.

Cieľom práce bolo zistiť, ako súvisí antiastmatická liečba so sociálnymi vlastnosťami astmatika a porovnať vzťah medzi zdravotnou a sociálnou stránkou u dospelých respondentov s bronchiálnou astmou. Predmetom bola sociálna situácia dospelých respondentov s bronchiálnou astmou súvisiaca s antiastmatickou liečbou.

Čiastkovými cieľmi práce v bolo:

1. zmapovať súčasnú liečbu dospelých respondentov s bronchiálnou astmou (astmatikov),
2. zmapovať faktory podmieňujúce zmenu (zhoršenie/zlepšenie) astmatických ťažkostí zo zdravotného hľadiska,
3. zmapovať faktory podmieňujúce zmenu (zhoršenie/zlepšenie) astmatických ťažkostí zo sociálno-ekonomického hľadiska,
4. porovnať dôležitosť zdravotných a sociálnych faktorov v sociálne rozličných skupinách dospelých astmatikov,
5. identifikovať, diagnostikovať a monitorovať využívanie možností sociálneho zabezpečenia dospelého astmatika v Slovenskej republike.

Autorka v práci si stanovila východiskovú hypotézu, ktorá tvrdí, že poznanie, rešpektovanie a zlepšenie sociálnej situácie dospelého astmatika súvisí s úspešnou liečbou astmatika a dosiahnutím kontrolovanej astmy. Vzťahy, ktoré následne štatisticky testovala, sú vyjadrené nasledujúcimi čiastkovými hypotézami.

Hypotéza 1. Socioekonomická situácia respondenta ovplyvňuje stabilizáciu bronchiálnej astmy.

Hypotéza 2. Socioekonomická situácia respondenta vplýva na liečebné náklady bronchiálnej astmy.

Hypotéza 3. Poznanie alergénov a rizikových faktorov vplýva na náklady liečby bronchiálnej astmy.

Zvolená metodika vychádzala z cieľa výskumu, ktorým bolo zistiť, ako súvisí antiastmatická liečba so sociálnou situáciou (sociálnymi vlastnosťami) astmatika a porovnať vzťah medzi zdravotnou a sociálnou stránkou u dospelých respondentov s bronchiálnou astmou. Autorka použila nasledovné metódy výskumu - dotazník, obsahovú analýzu

dokumentov, štandardizovaný test kontroly astmy ACT^{TM}. Výskumný proces bol realizovaný od 1.5.2014 do 1.5.2015 v pneumoftizeologickej ambulancii v nemocnici, kde boli respondenti liečení. Na základe získaných teoretických poznatkov a vlastnej skúsenosti z praxe s prácou s astmatikmi bol stanovený empirický zámer dizertačnej práce s cieľom získania relevantných údajov (premenných) o osobnom, zdravotnom a sociálnom, ekonomickom statuse dospelých astmatikov. Týmto smerom bola smerovaná technická a časová organizácia výskumu. Súbor tvorili zámerne vybraní respondenti vo veku nad 19 rokov s diagnózou bronchiálnej astmy. Výskumu sa zúčastnilo 506 respondentov, 30% mužov a 70% žien. Podľa vekového rozloženia starších ako 55 rokov bolo 62,9 % respondentov, od 31 – 54 rokov 27,3 % a od 21 – 30 rokov 9,8 % respondentov. Stredne ťažkú bronchiálnu astmu malo 78,3 % respondentov, ľahkú perzistujúcu astmu 19,4 % a ťažkú perzistujúcu astmu 2,4 %. Výskum realizovali lekár a dve sestry v pneumoftizeologickej ambulancii Internej kliniky Fakultnej nemocnice v Nitre.

Získané údaje boli spracované kvantitatívnymi a kvalitatívnymi metódami. Pri určitých premenných, ktoré nemali rozdelenie typu Normal (Gaussovo rozdelenie) autorka realizovala deskriptívnu štatistiku. Určité premenné testovali jednofaktorovou analýzou rozptylu (ANOVA, neparametrický, Kruskal – Walisov test). Rozdiel testovali medzi konkrétnymi skupinami metódou LSD (Light Signum Density, znamienkový test). Numerické dáta, odškálované (pohlavie, stupeň astmy, prítomnosť alergickej nádchy a podobne) vyhodnotili kvantitatívnou analýzou, metódou Crosstabulation (kontingenčné tabuľky) pomocou programu Statgraphics. Použili najmä chí-kvadrát a jeho významnosť. Na konfrontáciu všetkých získaných premenných realizovali fuzzy c-zhlukovú analýzu, s cieľom zistiť spoločné črty sociálnych vlastností astmatikov s pozitívnym a negatívnym vplyvom na antiastmatickú liečbu a na priebeh astmy. Výpočet bol realizovaný pomocou programu FCM so štatistického balíka SYNTAX.

Všetky tri hypotézy autorka vo svojej práci potvrdila.

Výsledky práce poukazujú na tieto skutočnosti:

Vo výskumnom súbore respondentov s bronchiálnou astmou vo veku nad 18 rokov prevažovalo zastúpenie žien (70 %) nad mužmi. Do 65 rokov bolo zastúpených 66,6 %, do 60 rokov 53,75 % astmatikov.

Nižšie BMI (nie nadváha a obezita) má silný vplyv na stabilizáciu astmatických ťažkostí (kontrolu astmy), no nie na stupeň astmy.

Nízky sociálny status (nižšie vzdelanie, manuálna práca) podmieňujúci aj nízky príjem je spojený vysoko pravdepodobne s príjmom nekvalitnej potravy pre pocit nasýtenia sa so sklonom k obezite. Tým autorka zaznamenáva rizikové skupiny (najmä invalidní dôchodcovia a nezamestnaní) so sklonom k obezite pri signifikantne nízkom príjme. U obeznych respondentov sa zvýšila cena ambulancnej antiastmatickej liečby v porovnaní s respondentmi s ideálnym BMI, ako aj doplatky za antiastmatickú liečbu zo strany respondentov.

Fajčia viac mladší bez vplyvu pohlavia. Fajčenie významne nezhoršovalo u sledovaných respondentov stupeň astmy ani ACT^{TM}. V štúdiu autorka nepotvrdila štatisticky významný vzťah fajčenia k manuálnemu či duševnému typu zamestnania.

Príjem všetkých starších astmatikov bol nižší od vekovo mladších respondentov. Nízky príjem a nižšie vzdelanie zhoršuje kontrolu a stabilizáciu astmy.

Takmer polovica respondentov bývala pri rušnej ceste a väčšina astmatikov dochádzala za prácou do mesta. Alergénová situácia u mladších astmatikov sa v porovnaní so staršími zhoršuje. Dochádza k nárastu astmatických ťažkostí vplyvom faktorov „špiny“, čo potvrdzuje hygienickú hypotézu. Mladší respondenti častejšie udávali dyspnoe vplyvom chemikálií, voňaviek, mali viac dýchavicu vplyvom klimatizácie. Naopak starší astmatici reagovali dýchavicou na chlad. Všetci mladší respondenti mali vyššie vzdelanie, viac pracovali duševne a vo vnútri budov, ale udávali extrémne výrazný vplyv chladu, vlhkosti a klimatizácie na pracovisku na ich astmatické ťažkosti.

Starší respondenti s bronchiálnou astmou užívali inhalačnú liečbu pravidelnejšie než mladší. Adherencia k antiastmatickej liečbe bola porovnateľná bez ohľadu na BMI respondentov. Vyššia adherencia bola u zamestnaných astmatikov (najmä k medikamentóznej antiastmatickej liečbe) a starobných dôchodcov (najmä k inhalačnej antiastmatickej liečbe). Autorka pozorovala výrazné využívanie práceneschopnosti u mladších nezamestnaných pre diagnózu bronchiálnej astmy, starobní dôchodcovia významne viac využívajú kúpeľnú liečbu.

Cena liečby astmy sa nelíšila vplyvom veku, ale sa zvyšovala vplyvom stúpajúceho BMI (analýza bez vplyvu veku). Pri analýze alergénov a faktorov vplývajúcich na astmu porovnaním celkových nákladov na antiastmatickú (medikamentóznú a inhalačnú) liečbu autorka nezistila významný rozdiel medzi staršími a mladšími respondentmi. U mladších respondentov je zreteľný vplyv alergénov, u starších a sociálne slabších vplyv BMI, pričom cena liečby astmy je porovnateľná.

Príjem a kontrola astmy majú významný vzťah k dopadu astmy na sledované náklady bez vplyvu veku respondentov. Preto možno konštatovať, že nízky socioekonomický status

s nízkym príjmom vplýva negatívne na kontrolu astmy (nižšie ACT^{TM}), čo sa odráža na zvýšení sledovaných nákladov. Respondenti neriešia sociálne dopady so sociálnym pracovníkom, ale opierajú sa najmä o rodinné zázemie.

Analýzou zdravotných a sociálnych vlastností dospelého astmatika a ich vplyvu na kontrolu a stabilizáciu bronchiálnej astmy autorka zistila viaceré podnetné skutočnosti. Ich poznaním a realizovaním v praxi môžeme dosiahnuť kontrolu a stabilizáciu bronchiálnej astmy. Súčasná edukácia sociálnych pracovníkov na Slovensku nie je vyhovujúca a je potrebné realizovať žiaduce zmeny v postavení a edukačnom systéme sociálnych pracovníkov na základe odporúčaní pre prax, ktoré autorka navrhuje. Realizáciou navrhovaných odporúčaní by sme mali dosiahnuť zníženie celkových ekonomických nákladov na liečbu astmy s menším zaťažením verejného rozpočtu.

Zoznam literatúry obsahuje 217 aktuálnych literárnych zdrojov, čo svedčí o tom, že autorka veľmi podrobne študovala uvedenú problematiku.

Otázky autorky:

- Ako si doktorandka predstavuje uplatnenie výsledkov svojej práce v klinickej praxi?
- Prečo pacienti s nízkym socioekonomickým statusom neriešia sociálne dopady svojej choroby so sociálnym pracovníkom?

Záver:

Z pohľadu oponenta nemám pripomienky. Práca spĺňa požiadavky kladené na tento typ práce. Autorka uvádza čitateľa práce obsažným spôsobom do uvedenej problematiky. Svedčí to o hlbokých vedomostiach autorky. Práca je prehľadná, systematicky zostavená a spracovaná, autorka ukázala, že ovláda metódy vedeckej práce a vie ich vhodne uplatniť.

Dizertačnú prácu MUDr. Dany Laukovej „Zdravotno-sociálne aspekty pacientov s bronchiálnou astmou“ odporúčam k obhajobe.

Doc. MUDr. Ivan Solovič, CSc.

Vyšné Hágy 29.3.2018